

Wyzwania dla statystyki regionalnej na tle debaty o polityce spójności

Dominika Rogalińska

Główny Urząd Statystyczny

Streszczenie

Wraz z przyjęciem Traktatu Lizbońskiego zmienił się zakres polityki spójności — obok kwestii społecznych i gospodarczych pojawił się wymiar przestrzenny. W ramach toczącej się na ten temat dyskusji konieczne jest silniejsze akcentowanie roli statystyki publicznej jako źródła danych niezbędnych do formułowania celów, monitoringu i ewaluacji polityki. W pracy przedstawiono kluczowe kierunki rozwoju polskiej statystyki regionalnej — od przemian struktury organizacyjnej po podejmowane działania. Organizacja statystyki w Polsce stale dopasowuje się do zmieniającego się zapotrzebowania odbiorców danych. Podstawą efektywnej obsługi informacyjnej użytkowników są zintegrowane działania wielu jednostek służb statystyki publicznej. Efektem zmian jest utworzenie Wojewódzkich Ośrodków Badań Regionalnych. Należy również wspomnieć o podejmowanych pracach metodologicznych z zakresu statystyki regionalnej. W kontekście monitorowania realizacji założeń strategicznych w ramach prowadzonej polityki rozwoju istotną inicjatywą jest opracowanie nowej typologii gmin wiejskich, która znajduje się już w końcowej fazie. Inne prace dotyczą kwestii opracowywania wskaźników. Nie można także zapominać o stałym doskonaleniu publicznie dostępnych baz danych, takich jak Bank Danych Lokalnych (BDL). Podsumowaniem artykułu jest refleksja nad wyzwaniami determinowanymi nie tylko przemianami natury społeczno-gospodarczej czy politycznej, ale również wynikającymi z nowych możliwości technicznych.

Wstęp

Polityka spójności ma na celu wspieranie działań prowadzących do wyrównywania warunków ekonomicznych i społecznych we wszystkich regionach Unii Europejskiej. W szczególności UE zmierza do zmniejszenia różnic w poziomie rozwoju regionów oraz likwidacji zacofania najmniej uprzywilejowanych obszarów. 6 października 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet legislacyjny dla polityki spójności na lata 2014–2020. Nadrzędnym celem tej polityki staje się m.in. realizacja strategii Europa 2020 w zakresie rozwoju społecznego i gospodarczego, sprzyjającego minimalizacji wykluczenia społecznego. Publikacja Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2014–2020 rozpoczęła okres intensywnej debaty dotyczącej przyszłych kierunków rozwojowych Unii Europejskiej.

Celem artykułu jest przedstawienie roli statystyki regionalnej w monitorowaniu efektów polityki spójności. W związku z tym, zidentyfikowano i omówiono obszary badawcze wymagające dalszego rozwoju poprzez prowadzenie prac metodologicznych i innych działań (m.in. wykorzystanie źródeł administracyjnych). Przedstawiono również nowe podejście do delimitacji przestrzeni — przejście od podziałów administracyjnych do układów funkcjonalnych. Równoległe z działaniami zmierzającymi do poszerzenia zasobów informacyjnych statystyki publicznej zaprezentowano podjęte prace dostosowujące organizację systemu statystyki publicznej do zadań wynikających z nowych wyzwań stawianych przez politykę spójności. Zmiany te przedstawiono na tle uwarunkowań i planów w zakresie rozwoju systemu monitorowania realizacji i efektów polityki spójności po 2013 r.

1. Rola statystyki regionalnej

W ostatnich latach obserwuje się wyraźny wzrost zainteresowania pomiarem i formułowaniem ocen poziomu rozwoju regionalnego. Z zagadnieniem tym łączy się nierozzerwalnie konieczność dysponowania odpowiednimi informacjami statystycznymi. Istotne miejsce w tym systemie informacyjnym zajmują służby statystyki publicznej (tj. Główny Urząd Statystyczny i wojewódzkie urzędy statystyczne), które poprzez badania statystyczne, system gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji statystycznych, wspomagają dokonywanie ocen poziomu rozwoju regionalnego. Integralnym elementem tego systemu informacyjnego, zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i merytorycznym, jest statystyka regionalna.

Kryterium wyodrębnienia statystyki regionalnej nie jest treść badania, ale sposób agregacji danych podstawowych, umożliwiający lokalizowanie zjawisk w przestrzeni. Przestrzeń (obszar, terytorium) w badaniach statystycznych występuje w różnych rolach, zawsze jest to jednak zasadniczy element zbiorowości statystycznych, informujący o lokalizacji ogólnej jednostek należących do zbiorowości lub je tworzących. Te przesłanki metodologiczne mają istotne znaczenie dla takich zagadnień jak poziom obserwacji, poziom uogólnienia, stopień i zakres pokrycia informacyjnego, metody analizy rozkładów przestrzennych, system informacji regionalnej.

Jednym z celów statystyki regionalnej jest monitorowanie polityki spójności. Statystyka regionalna pozwala zmierzyć wpływ decyzji politycznych na obywateli mieszkających na określonym terytorium. Jej rolą jest dostarczanie rzetelnych danych m.in. do budowania mechanizmów prowadzenia polityki rozwoju zorientowanej na fakty (tzw. *evidence-based policy*), czy redystrybucji środków zgodnie z zasadą subsydiarności (np. unijna polityka spójności, „janosikowe” itp.). Najważniejszym obszarem w tym kontekście są badania poziomu życia, prowadzone na jak najniższych poziomach agregacji przestrzennej, pozwalające na identyfikację tych obszarów, które należy wspierać w pierwszej kolejności.

Mimo, że polityka spójności po 2013 r. ma w większym stopniu realizować nowe cele, takie jak ochrona klimatu czy innowacyjność, to wciąż głównym kryterium otrzymywania pomocy przez regiony będzie poziom ich zamożności liczony jako produkt krajowy brutto (PKB) na mieszkańca. W przyszłym okresie programowania budżet UE będzie dzielony pomiędzy obszary poziomu 2 klasyfikacji NUTS.¹ Jedynym wskaźnikiem stanowiącym podstawę terytorialnej dystrybucji środków będzie wskaźnik PKB na mieszkańca, mierzony parytetem siły nabywczej i obliczany na podstawie danych liczbowych Unii za okres od 2006 r. do 2008 r., do średniej PKB UE-27 w tym samym okresie odniesienia.

Najwięcej środków UE przewidziano dla regionów słabiej rozwiniętych (71,5% budżetu polityki spójności), których PKB na mieszkańca jest niższy niż 75% średniego PKB UE-27. Należy zaznaczyć, iż regiony te zamieszkuje 119,2 mln osób. Z kolei dla regionów w okresie przejściowym, których PKB na mieszkańca wynosi między 75% a 90% średniego PKB UE-27, planuje się 16,4% środków budżetu polityki spójności. Ostatnią grupę stanowią regiony lepiej rozwinięte, których PKB na mieszkańca jest wyższy niż 90% średniego PKB UE-27. W celu zwiększenia efektywności polityki spójności, Komisja Europejska planuje wprowadzić bardziej precyzyjne określanie wskaźników oraz większą koncentrację regionów na realizacji inwestycji powiązanych z obszarami tematycznymi zaprezentowanym przez KE.

W Raporcie opublikowanym 14 września 2009 r. Komisja Stiglitzta stawia postulat opracowania dodatkowych wskaźników opisujących dobrobyt jednostki i społeczeństw oraz zrównoważony rozwój ekonomiczny, społeczny i ekologiczny. Autorzy Raportu twierdzą, że PKB nie mierzy wystarczająco dobrze dobroytu jednostek i dlatego należy go uzupełnić innymi rachunkami, które będą koncentrować się bardziej na dochodzie i konsumpcji jednostek niż na produkcji (Stiglitz i inni 2009). Raport Komisji Stiglitzta wskazuje na konieczność rozpoczęcia publicznej debaty nad zagadnieniami pomiaru rozwoju („bogactwa” regionów).

---

1. Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) została wprowadzona Rozporządzeniem (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 roku w sprawie ustalenia wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS).

2. Wymiar terytorialny polityki spójności

Nowy paradygmat polityki spójności obejmuje między innymi zastosowanie podejścia terytorialnego we wszystkich działaniach rozwojowych, odejście od podejścia sektorowego na rzecz zintegrowanych przedsięwzięć rozwojowych oraz lepszą współpracę i koordynację zaangażowanych w jej realizację władz na wszystkich poziomach administracji rządowej i samorządowej, aktorów społecznych i przedstawicieli biznesu.

Szczególne miejsce w dyskusji o polityce spójności zajmuje jej miejski aspekt, którego kształt określony będzie przez nowy pakiet rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych po 2013 roku. Polityka spójności zakłada kluczową rolę miast w rozwoju regionów i zgodnie z nowymi założeniami pakietu legislacyjnego na lata 2014–2020 przewiduje się m.in. stworzenie platformy rozwoju miejskiego na szczeblu europejskim, wydzielenie puli środków finansowych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju miejskiego oraz na działania innowacyjne w tym samym zakresie (ok. 5% alokacji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) oraz opracowanie na szczeblu narodowym listy miast, które wdrażać będą zintegrowane strategie rozwoju obszarów miejskich wraz ze wskazaniem narodowej alokacji finansowej na ten cel.

Polityki realizujące proces osiągnięcia spójności terytorialnej powinny przechodzić od interwencji w administracyjnie wyodrębnionych układach terytorialnych do interwencji w obszarach funkcjonalnych. Przejście od administracyjnych (województwo, powiat, gmina) lub specjalnych (obszary metropolitalne) jednostek organizacji terytorialnej do elastycznych obszarów powiązań funkcjonalnych dotyczy odejścia od jednostek NUTS 2 i NUTS 3 jako jedynych obszarów terytorialnego adresowania polityk UE. Nowe obszary interwencji to także obszary o niekorzystnych warunkach przyrodniczych, demograficznych lub najbardziej oddalone (w skali UE to głównie regiony wypiarskie lub Europy północnej — peryferyjne względem całej UE).

Chociaż regiony podlegające działaniom polityki spójności to jednostki na poziomie NUTS 2 i NUTS 3, według nowych propozycji podziały administracyjne mają mieć znaczenie wtórne, zaś kluczowe ma stać się pojęcie obszaru funkcjonalnego — terytorium, którego elementy uzupełniają się w zachodzących procesach gospodarczych, społecznych czy przyrodniczych.

3. Wzorcowy system monitorowania

W nowej polityce spójności kluczową rolę odgrywać ma ewaluacja oparta na rzetelnym monitorowaniu i sprawozdawczości oraz przede wszystkim na spójnym/stabilnym systemie wskaźników. Przy dyskusji nad wskaźnikami należy pamiętać o problemie porównywalności danych. Dobrym krokiem w tym kierunku jest dążenie do unifikacji systemów zbierania danych statystycznych przez poszczególne kraje członkowskie.

Dla konstruowania zestawu wskaźników terytorialnych należy wykorzystać system statystyki regionalnej, który odpowiada za zapewnienie kompleksowej informacji społeczno-gospodarczej w przekrojach terytorialnych. Cechą charakterystyczną statystyki regionalnej jest jej złożoność objawiająca się zarówno szerokim zakresem ujmowanej tematyki, jak i rozpiętością przyjmowanych skal przestrzennych. Klasyczne podejście sprowadza rolę statystyki regionalnej w głównej mierze do monitorowania jednostek administracyjnych oraz specjalnie delimitowanych dla potrzeb statystycznych grupowań tych jednostek. W obecnym porządku legislacyjnym takie podziały regionalne usankcjonowane są europejską Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) i polską Nomenklaturą Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS).

Powyższe systemy referencyjne są tożsame z ramami terytorialnymi polityki regionalnej, co zaowocowało rozwojem systemu monitoringu, w którym wiodącą rolę odgrywa publiczna statystyka regionalna. Niedoskonałością tak określonych jednostek jest jednak często ich abstrahowanie od rzeczywistych powiązań funkcjonalnych oraz brak spójności morfologicznej. Kategoriami przestrzennymi charakteryzującymi się z kolei relatywną jednorodnością są obszary metropolitalne i aglomeracje, a także obszary wiejskie, co m.in. uczyniło je atrakcyjnymi adresatami polityki rozwojowej, a w konsekwencji postawiło przed statystyką regionalną nowe wymagania ich opisu.

Główny Urząd Statystyczny jest instytucją zapewniającą wsparcie systemu monitorowania realizacji polityki rozwoju. Ambicją Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (MRR) przy współpracy GUS jest zbudowanie spójnego systemu monitorowania w taki sposób, aby można było prześledzić efekty podjętych działań i ich wpływ na wskaźniki horyzontalne. Przy budowie systemu szczególną uwagę zwraca się na aspekt komplementarności przy tworzeniu wskaźników monitorujących, odnoszących się do priorytetów tematycznych wyznaczonych w dokumentach strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Przykładowo: jeżeli wskaźnik produktu określimy jako liczbę uczestników szkoleń dla osób bezrobotnych, to wskaźnik rezultatu powinien dostarczyć informacji o uczestnikach szkoleń, którzy podjęli pracę w ciągu następnych miesięcy. Wskaźnik horyzontalny zostanie wtedy określony jako wskaźnik zatrudnienia lub bezrobocia (w określonej grupie). Taka budowa systemu monitorowania pozwoli na efektywną ewaluację podejmowanych działań.

Podstawowym narzędziem tworzonego systemu monitorowania polityki rozwoju będzie stale rozwijana, doskonalona i aktualizowana baza wskaźników monitorujących politykę rozwoju, uzupełniona wizualizacjami w formie map, wykresów oraz wskazówkami ułatwiającymi analizę danych. Pozwoli to na skuteczne programowanie, monitorowanie i ewaluację polityki prowadzonej na różnych szczeblach przestrzennych (kraj, województwo, gmina) oraz w różnym horyzoncie czasowym (długo-, średnio- i krótkookresowe dokumenty strategiczne). W celu usprawnienia systemu monitorowania polityki rozwoju zostaną wykonane także zadania pośrednie, takie jak identyfikacja potrzeb informacyjnych, adaptacja wskaźników na poziom regionalny i/lub lokalny czy szeroko rozumiane działania związane z delimitacją obszarów funkcjonalnych.

4. Aktualizacja obszarów badawczych

W wyniku aktywnego dialogu z odbiorcami informacji wyodrębnić można wiele niezaspokojonych potrzeb informacyjnych. Wyzwanie, jakie stoi przed statystyką, to poruszanie nowych obszarów badawczych, podnoszenie jakości prowadzonych badań oraz opracowywanie danych na niższych poziomach agregacji przestrzennej.

W zakresie rozwoju badań regionalnych i prac metodologicznych konieczne jest przygotowanie katalogu danych statystycznych, zabezpieczających współczesne wyzwania informacyjne realizowane przez różne grupy użytkowników statystyki publicznej oraz antycypacyjne projektowanie badań statystycznych. Poszerzyć taki katalog może podjęcie prac metodologicznych w zakresie zwiększenia zasobów informacji na szczeblach regionalnych, w szczególności w ramach prowadzonych przez GUS badań reprezentacyjnych, dla których przyjmowana próba nie pozwala na uzyskanie bardziej szczegółowych informacji (np. dla podregionów).

Nowe obszary tematyczne wymagające podjęcia pilotażowych badań oraz zmiany i/lub poszerzenia zakresu zbieranych danych w badaniach już realizowanych, dotyczą badania jakości i dostępności usług publicznych (transportowych, zdrowotnych, kultury, edukacyjnych, komunalnych) czy sprawności administracji. Do rozwinięcia w pracach badawczych pozostają kwestie badania ubóstwa i dobrobytu, zrównoważonego rozwoju, rachunków równowagi (ekologicznej, międzypokoleniowej) oraz podjęcie aspektu jakości w badania ilościowych. Widoczna jest również potrzeba udoskonalania zbierania danych nt. przepływów (osób, usług, towarów). W celu szerszego zaspokojenia potrzeb dotyczących dostępności danych (zarówno w ujęciu przestrzennym jak i przedmiotowym) przez statystykę publiczną, konieczne wydaje się podjęcie prac w zakresie opracowania metody szacowania danych dla zdefiniowanych obszarów funkcjonalnych.

Zgodnie z nowym paradygmatem polityki regionalnej, działania powinny być prowadzone w sposób zintegrowany, zarówno w aspekcie przedmiotowym, jak i przestrzennym. W tym celu niezbędne wydaje się prowadzenie interwencji na poziomie obszarów funkcjonalnych, w szczególności obszarów funkcjonalnych miast (obszarów metropolitalnych). Rosnące zapotrzebowanie na szczegółowe, a zarazem kompleksowe informacje o mieście i kłopoty z jego zaspokojeniem powodują, że statystyka publiczna poszukuje nowych źródeł ich pozyskania. Badanie zapotrzebowania informacyjnego wskazuje również na konieczność badania miasta postrzeganego w pewnym oderwaniu od granic administracyjnych (obszar funkcjonalny, szersza strefa miejska, strefy we-

wnątrzmiejskie). Konieczność innego spojrzenia na „miasto” wynika także z takich dokumentów strategicznych jak Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR), Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK) oraz z działań Komisji Europejskiej na rzecz wspierania rozwoju miast. Te przesłanki to główne powody inspirujące do zwiększenia wykorzystania danych zawartych w źródłach administracyjnych w uzupełnieniu badań statystycznych.

Zgodnie z Planem działań KSRR, Minister Rozwoju Regionalnego we współpracy z Prezesem GUS jest odpowiedzialny za przygotowanie wytycznych dotyczących kryteriów wyznaczania obszarów funkcjonalnych miast, zaś sama delimitacja ma należeć do samorządów wojewódzkich. Niezbędne jest uwzględnienie dostępności danych w zasobach statystyki publicznej przy:

- wyznaczaniu kryteriów delimitacji — kryteria muszą być oparte na jednostkach administracyjnych (gminach); agregacja danych dostępnych na poziomach administracyjnych;
- wyznaczaniu wskaźników służących delimitacji — poszerzenie zasobów statystyki publicznej musi być oparte o dane z pozastatystycznych systemów administracyjnych lub ewentualnie wyniki badań reprezentacyjnych/badań prowadzonych z mniejszą niż roczna częstotliwością (ograniczenia te wynikają z wysokich kosztów badań pełnych).

Inne, istotne dla podejmowania interwencji obszary to obszary przygraniczne, obszary wspólnych rynków pracy, obszary problemowe (o najniższym dostępie do usług, o najniższej dostępności czasowej).

5. Rola urzędów statystycznych we wsparciu realizacji polityki spójności

Zgodnie z zapisami KSRR samorzady województw są zobligowane do stworzenia Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych (ROT), które obok analogicznej instytucji na poziomie krajowym, mają tworzyć system współpracy i przepływu informacji między najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityki rozwoju na szczeblu regionalnym, w celu monitorowania i oceny całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny.

Organizacja statystyki w Polsce stale dopasowuje się do zmieniającego się zapotrzebowania odbiorców danych. Podstawą efektywnej obsługi informacyjnej użytkowników są zintegrowane działania wielu jednostek służb statystyki publicznej. Efektem zmian jest utworzenie w strukturach urzędów statystycznych Wojewódzkich Ośrodków Badań Regionalnych (WOBR), których zadaniem jest nie tylko inicjowanie badań regionalnych, ale, przede wszystkim, szybkie reagowanie na zgłaszane potrzeby informacyjne, głównie ze strony jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z przyjętym modelem organizacyjnym, jednostki te jako centra wiedzy społeczno-gospodarczej o województwach, powinny zapewniać stały dostęp do aktualnych i retrospektywnych informacji statystycznych przy zachowaniu jednolitych standardów informacyjnych na potrzeby monitorowania i analizowania zmian społeczno-gospodarczych.

Ważnym zadaniem Ośrodków jest scalanie, integracja i zarządzanie informacją statystyczną w regionie, tak by uczynić z niej zasób wiedzy statystycznej łatwiejszy do praktycznego wykorzystania (wysoka jakość oferowanych produktów oraz szybkość dostępu do analiz i prezentowanych wyników). Zadania te wskazują, że Ośrodki mogą i powinny być istotnym uczestnikiem systemu monitorowania realizacji celów strategii rozwoju regionalnego.

W konsekwencji, współpraca WOBR i ROT przyczyni się do kreowania trwałych relacji pomiędzy administracją i władzą publiczną a środowiskiem innych odbiorców w regionie, w tym środowisk naukowych.

6. Aktywna prezentacja danych

Statystyka publiczna czyni starania, aby dane prezentować w przejrzysty i atrakcyjny dla odbiorcy sposób. Dane regionalne udostępniane są w postaci publikacji w formie papierowej i elektronicznej oraz regularnie aktualizowanej bazy danych — Banku Danych Lokalnych (BDL).

BDL jest największym w Polsce uporządkowanym, zbiorem informacji o sytuacji społecznej, gospodarczej, demograficznej i stanie środowiska, opisującym jednostki różnych szczebli podziału terytorialnego i według klasyfikacji NUTS. System udostępniania danych jest wielowymiarowy

i tworzony z myślą o potrzebach różnych odbiorców. Jednym z takich wymiarów jest zakres czasowy. BDL udostępnia dane roczne (gromadzone dla lat 1995–2011) oraz informacje bieżące (m.in. miesięczne, kwartalne i półroczne w latach 2005–2011). Strona startowa BDL w wyraźny sposób rozróżnia w części centralnej dostęp do tych danych (moduł roczny, moduł krótkookresowy).

Innym wymiarem jest metoda uzyskiwania danych. Osoby korzystające z Banku mogą uzyskać m.in. informacje z danej dziedziny statystycznej w wieloletnim szeregu czasowym (w formie tabelarycznej lub wykresu) i kompleksowy opis wybranej jednostki podziału administracyjnego kraju również w wieloletnim szeregu czasowym. Zakres informacyjny bazy jest stale poszerzany, a dalsze prace są ukierunkowywane na ciągłą modyfikację systemu wyboru i prezentacji informacji. W najbliższym czasie planuje się wzbogacenie interfejsu użytkownika o narzędzia do graficznej wizualizacji danych na mapach czy też bardziej elastycznych funkcjonalności do tworzenia wykresów.

Od dwóch lat GUS przygotowuje broszury z najważniejszymi informacjami nt. jednostek samorządu terytorialnego tzw. Statystyczne Vademecum Samorządowca. Jest to komplet aktualnych materiałów informacyjnych o poszczególnych jednostkach terytorialnych, pozwalający na szybkie i sprawne zdiagnozowanie sytuacji społecznej, gospodarczej i środowiskowej w regionach.

Nową jakością w statystyce publicznej będzie wprowadzenie narzędzia do prezentacji danych geoinformacyjnych — Portalu Geostatystycznego. Głównym celem budowy portalu jest przedstawienie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 oraz Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011. Portal ten stanowić będzie informatyczną platformę prezentacji danych oraz wyników analiz geostatystycznych. W przyszłości planowana jest rozbudowa portalu, aby usprawnić dostęp do wyników badań pozyskanych w ramach badań statystycznych objętych Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej (PBSSP). System będzie rozbudowywany w kierunku spełnienia wymagań dyrektywy INSPIRE. Ponadto planuje się, aby w przyszłości wszystkie badania statystyczne miały odniesienie przestrzenne, a zbierane w nich dane odnoszone były do punktu adresowego.

7. Wyzwania dla statystyki regionalnej

Globalizacja w życiu gospodarczym i społecznym powoduje trudności w uchwyceniu wymiaru terytorialnego zjawisk. W najbliższych latach wyzwaniem dla statystyki regionalnej będzie zapewnienie wskaźników statystycznych do analiz efektywności polityki spójności. Szczególna rola przypadnie tu analizie tzw. miękkich czynników rozwoju, np. jakości kapitału ludzkiego, edukacji itp., które stanowią uzupełnienie niezwykle istotnych badań zróżnicowania innowacyjności, przedsiębiorczości i innych zmiennych wpływających bezpośrednio na tempo rozwoju. Dla formułowania celów, monitoringu i ewaluacji tej polityki istotne jest silniejsze akcentowanie roli statystyki publicznej jako podstawowego źródła danych.

Po dokonaniu delimitacji obszarów funkcjonalnych koniecznym będzie określenie, nieznajdujących pokrycia w zasobach statystyki publicznej, potrzeb informacyjnych i dążenie do ich zaspokojenia. W celu zwiększenia oferty informacyjnej w zakresie statystyki regionalnej na niższych poziomach agregacji widoczna jest potrzeba rozwinięcia prac metodologicznych zmierzających do wzbogacenia obserwacji statystycznej małych obszarów i metod estymacji w warunkach małej liczebności próby.

Rozszerzenie źródeł danych statystycznych z wykorzystaniem w tym zakresie źródeł administracyjnych, w połączeniu z funkcjonującymi obecnie badaniami, pozwoli na otrzymanie ważnych informacji w okresach pomiędzy spisami w przekrojach terytorialnych (np. w zakresie wykształcenia ludności, gospodarstw domowych itp.).

W zakresie polityki udostępniania planuje się dalszy rozwój form prezentacji danych. Wyzwaniem stojącym przed statystyką publiczną jest dostarczanie informacji w takim czasie, by odbiorcy mogli na ich podstawie podejmować decyzje w procesie zarządzania, a nie tylko analizować przeszłe wydarzenia. Informacje statystyczne powinny więc posiadać odpowiednią formę i zakres ułatwiający ich szybką analizę. Rzetelne przygotowanie strategii rozwoju wymaga korzystania ze statystyk publikowanych przez GUS, natomiast trafność i skuteczność tych działań w dużej

mierze zależy od zdolności analitycznego i strategicznego myślenia osób przygotowujących taki dokument.

Oprócz wymienionych wyzwań merytorycznych, dla rozwoju statystyki regionalnej istotne są również wyzwania organizacyjne, m.in.:

- pozyskanie środków na rozwój badań (potrzeby zgłaszane przez samorządy do PBSSP); ograniczoność środków (finansowych i ludzkich) wymusza ustalanie priorytetów we wszystkich zakresach działania statystyki regionalnej;
- nawiązanie dobrej współpracy z decydentami (na poziomie krajowym i regionalnym) oraz współpraca z innymi jednostkami organizacyjnymi w zakresie pozyskiwania i udostępniania danych; dostęp do „dobrej” informacji (potrzebnej ludności i podmiotom do działalności) wymaga współpracy wszystkich aktorów rynku informacyjnego (spójność, aktualność, rzetelność i użyteczność informacji).

Podsumowanie

W niniejszym artykule pokazano jaką drogę powinna przejść statystyka, by przystosować się do zmian wyznaczonych na tle debaty o polityce spójności. Niezwykle szybkie tempo zmian zachodzących we współczesnym świecie wymaga odpowiednich reakcji ze strony planujących badania statystyczne (zmiany metodologii i zakresu w realizowanych badaniach i wprowadzanie nowych).

Statystyka publiczna stoi przed koniecznością rewizji niektórych elementów systemu zbierania i prezentacji danych w celu zaspokojenia nowych potrzeb informacyjnych. Rozwój kompleksowego systemu informacyjnego z udziałem statystyki publicznej, opartego na wysokiej jakości danych statystycznych, pozyskanych z różnych źródeł publicznych (statystycznych i pozastatystycznych), warunkuje stworzenie spójnego i powszechnie dostępnego źródła danych.

Wyzwania, jakie stoją przed statystyką regionalną, determinowane są nie tylko przemianami natury społeczno-gospodarczej czy politycznej, ale również wynikają z nowych możliwości technicznych. Propozycje rozwiązań w wielu obszarach tematycznych mogą zostać w istotny sposób wzbogacane dzięki współdziałaniu środowiska naukowego z praktyką statystyczną — dotyczy to zwłaszcza problemów natury metodologicznej, bardziej precyzyjnego określenia potrzeb informacyjnych poszczególnych grup odbiorców, a także, co jest chyba najtrudniejsze, szeroko rozumianych prac analitycznych.

Literatura

- European Regional and Urban Statistics. Reference Guide.* (2009), EUROSTAT Methodologies and Workingpapers, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities.
- Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030.* (2012), Warszawa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie.* (2010), Warszawa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności.* (2006), Warszawa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- OLEŃSKI J. (2006): *Infrastruktura informacyjna państwa w globalnej gospodarce.* Warszawa, Nowy Dziennik. Uniwersytet Warszawski. Wydział Nauk Ekonomicznych.
- Plan działań. Informacja w sprawie działań niezbędnych do podjęcia przez RM i inne podmioty publiczne zapewniających wdrożenie przyjętej przez RM w dniu 13 lipca 2010 r. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie.* (2010), Warszawa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- STIGLITZ J.E., SEN A., FITOUSSI J.-P. (2009): *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.* Paris, [dostęp 2012.08.01], [@:] http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf.
- Urban Audit Glossary (Compilation of variable definitions).* (2010): Das Portal Statistik Schweiz, [dostęp: 2012.08.01], [@:] <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/international/03/04/06.Document.136435.pdf>.
- Wyjść poza PKB. Pomiar postępu w zmieniającym się świecie.* (2009): KOM (2009) 433 wersja ostateczna, Bruksela, Komisja Wspólnot Europejskich.